

Waarom zou ik naar de kerk gaan? Dat is al een oude vraag

[Hans Schaeffer](#)

‘Waarom zou ik naar de kerk gaan?’ Die vraag hield de hervormde hoogleraar vijftig jaar geleden als kerkganger al bezig. Wat we doen, heeft een bron nodig, vond hij. Aldus theoloog Hans Schaeffer bij de presentatie aan de Theologische Universiteit Kampen van *Verzameld werk* van de hervormde hoogleraar Van Ruler.

‘Waarom zou ik naar de kerk gaan?’ In corona-tijden heeft deze vraag voor gelovigen een wonderlijke bijklank. Het is ook de titel van een boek, een verzameling uitgebreide antwoorden op deze vraag, vijftig jaar geleden geschreven door de hervormde hoogleraar Arnold van Ruler (1908-1970). Bij de presentatie van de heruitgave hiervan in diens *Verzameld werk* (deel Va) laat ik zien waarom dit boek uit 1970 nu nog relevant is.

hoogte en diepte

Van Ruler schreef het boek vanuit zijn ervaring als kerkganger. Jarenlang ging hij als predikant en hoogleraar in kerkdiensten voor. In de jaren zestig moest hij hiermee op doktersadvies (vrijwel) stoppen. Als kerkganger reflecteerde hij diepgaand op het gebeuren van de kerkdienst. Hij laat ons delen in de grote hoogte en diepte die de liturgie biedt. Niet alleen in de preek, hoewel dat gereformeerder zou klinken. Van Ruler schrijft: ‘Ik heb de liturgie ontdekt!’ De gewone, gestage kerkgang doordent hij vanuit de vraag ‘waarom ik naar de kerk zou gaan’.

Geloven heeft voeding nodig, en onze relaties herstel.

In 2020 is naar de kerk gaan nog ongewoner dan vijftig jaar geleden. De cijfers zijn duidelijk: ging in 1971 nog 37 procent van de bevolking minstens eenmaal per maand, in 2016 was dat gedaald tot 16 procent. Bovendien lijkt denken vanuit gewoonte (‘het hoort erbij’) afstandelijk. Kerkdiensten en kerkgang worden soms beleefd als institutioneel en formeel.

Ook de coronacrisis raakt de kerkgang in het hart. Voor sommigen is dit misschien aanleiding die hele liturgie terzijde te schuiven. Mede omdat een kerkdienst zo zelden onze hooggestemde verwachtingen waarmaakt. Zullen de kerken ooit weer wat voller zitten, of wordt naar de kerk gaan echt iets voor de ‘happy few’? Veel aandacht gaat (terecht) nu ook uit naar niet-kerkdienstpraktijken. Hoe kunnen we kleinschalige ontmoetingen en contact in stand houden? Hoe kunnen we diaconaal present zijn waar dat nodig is?

geloven doe je samen

Geloven gaat over verbinding. Geloven doe je samen. In de onlangs publiek gepresenteerde beweging Kerk2030 waar ik bij betrokken ben, leggen we juist daar de nadruk op. We zoeken opnieuw naar praktijken waarin geloof gevoed, belichaamd en uitgedeeld wordt. Binnen de kerkdienst, maar zeker ook daarbuiten.

Ook de coronacrisis raakt de kerkgang in het hart.

Van Ruler verwoordt in zijn boek indringend dat deze praktijken en die verbinding echter altijd een bron nodig hebben. Geloven heeft voeding nodig, en onze relaties herstel. De kerkdienst maakt ons leven weer spannend. Liturgie laat ons het nieuwe leven oefenen. Dat accent wordt tegenwoordig vaker gelegd. Liturgie als oefening, een lichamenlijk beleefd ritueel: van fysiek naar de kerk toe gaan, gaan zitten en staan, naar voren lopen bij het avondmaal, brood eten en wijn drinken, zingen en collecteren. Zo worden de geloofsinhouden ons eigen.

ultieme urgentie

Toch treffen maar weinig theologen de existentiële toon die Van Ruler gebruikt. In de kerkdienst staat de ultieme urgentie van kerkzijn op het spel, en daarmee van de wereld zelf. Het mysterie van God die hier heil brengt. Wij ontdekken de wereld en het scheepsel-zijn tot op de bodem van ons bestaan, van schuld en leven en dood en vreugde.

Secularisatie laat ons, ook christenen, gemakkelijk zo leven alsof de werkelijkheid zonder God is. Gezamenlijke praktijken en gewoonten zijn helpend om de spanning die God aanbrengt mee te maken. Van Ruler typeert die spanning als die van zondaars die Gods heil ontvangen. Zijn eerste antwoord is niet voor niets: we gaan naar de kerk om de kans op bekering te lopen.

Van Ruler sluit dit heil niet op in het geestelijke. Liturgie brengt de wereld binnen voor God, en brengt ons te binnen dat de werkelijkheid Gods schepping is. Liturgie leidt op tot dienst in en aan de wereld. We leren onze rol opnieuw te spelen. Zo wordt de liturgie een sociodrama waarin de wereld als rijk van God wordt uitgespeeld.

kerkgangerperspectief

Wat kunnen we vandaag met Van Ruler en de liturgie? Zijn kracht ligt in de authentieke bezieling. Er staat wat op het spel in de liturgie – en wee degene die hiermee speelt of aan voorbijgaat. Die urgentie is er denk ik vandaag nog. Tegelijk is het kerkgangerperspectief vandaag belangrijker geworden. Kerkdiensten vallen vaak tegen. Maar er zijn ook momenten waarop je de vreugde en kracht van de liturgie proeft. Liturgie kan zo bronpraktijk van kerkzijn worden. Zoals Van Ruler zei: ‘Zodra de liturgie als centrum gaat ontbreken, zakt alle gemeenschap als een vormeloze massa in elkaar’. <